

УДК 811'27:32

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (НА МАТЕРІАЛІ РІЗНОСТРУКТУРНИХ МОВ)

Гідора-Шишковська А.Л., асистент
кафедри теорії, історії держави й права
Чернівецький юридичний інститут

Національного університету «Одеська юридична академія»

У статті розглянуто синтаксичні особливості юридичних текстів ЄС на матеріалі різноструктурних мов. Схарактеризовано ступінь узагальненості юридичних текстів ЄС, що досягається здебільшого інфінітивними та дієприслівниковими конструкціями в англійській мові, а також неозначено-особовими й узагальнено-особовими реченнями в українській мові.

Ключові слова: фахова мова, юридичні акти ЄС, синтаксичні особливості юридичних актів, типи речень.

В статье рассмотрены синтаксические особенности юридических текстов ЕС на материале разноструктурных языков. Охарактеризована степень обобщенности юридических текстов ЕС, которая достигается в основном инфинитивными и деепричастными конструкциями в английском языке, а также неопределенно-личными и обобщенно-личными предложениями в украинском языке.

Ключевые слова: профессиональная речь, юридические акты ЕС, синтаксические особенности юридических актов, типы предложений.

Gidora-Shyshkovska A.L. SYNTACTIC FEATURES OF EUROPEAN UNION'S LEGAL TEXTS (CASE STUDY OF LANGUAGES WITH DIFFERENT STRUCTURES)

In the article the syntactic features of EU legal texts is on the material of different structure languages. It is determined the degree of generality of EU legal texts, achieved mostly adverbial-participial and infinitive constructions in English and indefinite-personal sentences the personal and summarized in the Ukrainian language.

Key words: professional language, legal acts of the EU legal acts syntactic features, types of sentences.

Постановка проблеми. Зацікавленість у дослідженні фахових мов зумовлена спрямуванням мовознавчих студій на вивчення процесів термінотворення в період інтеграційних процесів, необхідністю встановлення співвідношення мови й культури в сучасному мовознавстві, визначенням тенденцій в упорядкуванні терміносистем правових актів ЄС, вивченням фахової комунікації в умовах європейської інтеграції, гармонізації терміносистеми європейських мов, систематизації поповнення термінологічної сфери ЄС.

Фахові тексти юридичних актів ЄС мають певні характерні особливості. Ізоморфною є якісна характеристика синтаксичного рівня, оскільки у фахових текстах права ЄС представлені прості та складні (сурядні та підрядні) речення. Проте аломорфною є кількісна репрезентація та певна невідповідність англійських простих речень українським, які передаються складними, і навпаки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження правових актів ЄС відображене в роботах вітчизняних [Кас'яненко (2011), Романченко (2013); Чередниченко] та іноземних науковців [Born (1993), Berteloot (2004), Gibova (2009, 2012, 2014) та ін.] на

матеріалі окремих мов, а також із позицій перекладознавства [Кас'яненко (2011), Gibova (2012); Stolze (2001)]. Теоретично-методологічне підґрунтя дослідження складають положення загального та зіставного мовознавства, термінознавства, лексикології, словотворення; ідеї про мовну концептуалізацію знань, виявлення національно-специфічного в лексичній системі загалом та термінологічній зокрема [Гак, Голубовська, Лучик, Манакін та ін.]; установлення та відображення поняттєвої сторони слова [Апресян, Кочерган, Тараненко, Уфимцева], впорядкування термінології [Даниленко, Кияк, Лотте, Rondeau, Riggs]. Деякі аспекти синтаксичних характеристик фахових та нефахових текстів відображено в працях таких науковців, як Загнітко, Подгайська, Зубков, Карабан, Коваль та ін.

Постановка завдання. Метою статті є визначення синтаксичних особливостей юридичних текстів ЄС на матеріалі різноструктурних мов. Для досягнення мети необхідно схарактеризувати ступінь узагальненості юридичних текстів ЄС в англійській та українській мовах; визначити кількісну репрезентацію різних структурних типів речень в межах відповідних юридичних актів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для правових текстів ЄС на синтаксичному рівні характерні розповідні речення, серед яких є прості та складні; останні кількісно переважають. Підрахунки здійснювалися на матеріалах текстів Consolidated Versions of the Treaty of European Union and the Treaty of the Functioning of the European Union (консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/С 83/01)).

Під реченням розуміємо синтаксичну одиницю, що побудована за усталеним мовним зразком, виражає відносно закінчену думку або певну емоцію й виступає основним засобом комунікації [1]. Оскільки порівнювані мови належать до однієї мовної сім'ї, спільними є засоби вираження синтаксичних категорій; відмінності простежуються в інтенсивності використання тих чи інших засобів.

Прості речення. За структурою речення поділяються на прості й складні. Просте речення має в своєму складі одну граматичну основу, виражену сполученням підмета й присудка або лише одним головним членом. Прості речення можуть бути двоскладними й односкладними, поширеними й непоширеними, повними й неповними, ускладненими й неускладненими. Загальна кількість в **англійському** фаховому тексті – 2630, в **українському** – 2250.

“Those two Treaties shall have the same legal value”.

«Ці два Договори мають однакову юридичну силу».

“A Committee of Permanent Representatives of the Governments of the Member States shall be responsible for preparing the work of the Council”.

«Комітет постійних представників урядів держав-членів відповідає за підготовку роботи Ради» [6, с. 24].

“The Council may, on a proposal from the Commission, decide to make its recommendations public” [6, с. 98].

«Рада за пропозицією Комісії може прийняти рішення про оприлюднення своїх рекомендацій».

“Member States shall avoid excessive government deficits”.

«Держави-члени уникають надмірного державного дефіциту» [6, с. 99].

“The Council shall act by a qualified majority throughout the procedure”.

«Рада діє кваліфікованою більшістю протягом усієї процедури» [6, с. 146].

Наведені вище речення характеризуються ізоморфізмом, оскільки у двох мовах вони є поширеними, двоскладними, повними простими реченнями.

Значна кількість простих речень є ускладненими, зокрема:

“It shall respect their essential State functions, including ensuring the territorial integrity of the State, maintaining law and order and safeguarding national security” [6, с. 83/18].

«Союз поважає головні функції держави, включаючи гарантування територіальної цілісності держави, підтримання правопорядку та забезпечення національної безпеки» [6, с. 83/18].

Ці речення є простими, ускладненими дієприслівниковим зворотом (*including, включаючи*) та однорідними членами речення (*ensuring, maintaining and safeguarding, гарантування, підтримання та забезпечення*).

Деякі англійські прості речення відтворюються в англійській мові складними, чим і пояснюється аломорфізм в аспекті кількісної репрезентації.

“Competences not conferred upon the Union in the Treaties remain with the Member States” [6, с. 83/18].

«Повноваження, яких не надано Союзові згідно з Договорами, залишаються за державами-членами».

З позицій структури англійське та українське речення належать до різних типів, перше – просте, друге – складнопідрядне з підрядним означення.

Просте речення в англійському правовому тексті може бути відтворено **підрядним з'ясувальним** в українському тексті.

“The Union shall constitute an area of freedom, security and justice with respect for fundamental rights and the different legal systems and traditions of the Member States” [6, с. 73].

«Союз є простором свободи, безпеки та правосуддя, де поважаються основоположні права та різні правові традиції й правові системи держав-членів».

Підрядне речення мети в українському правовому тексті, а в англійському – просте речення з інфінітивною конструкцією.

“Enhanced cooperation shall aim to further the objectives of the Union, protect its interests and reinforce its integration process”.

«Посилена співпраця спрямована на те, щоб досягти цілей Союзу, захистити його інтереси та посилити процес його інтеграції» [6, с. 28].

“The Member States shall work together to enhance and develop their mutual political solidarity” [6, с. 31].

«Держави-члени співпрацюють, щоб посилювати й розвивати взаємну політичну солідарність».

Можливі й протилежні випадки, коли в англійському фаховому тексті складне речення, а в українському – просте.

“It shall respect its rich cultural and linguistic diversity, and shall ensure that Europe’s cultural heritage is safeguarded and enhanced” [6, с. 17].

«Союз поважає своє багате культурне та мовнорозмаїття й забезпечує захист та подальше збагачення культурної спадщини Європи».

Англійське складне речення з підрядним додатком (*“<...> and shall ensure that Europe’s cultural heritage is safeguarded and enhanced”*) відтворено в українському тексті простим реченням, ускладненим однорідними членами.

Англійське складне речення відтворено в українському перекладі простим реченням.

“When the situation so requires, the President shall convene a special meeting of the European Council” [6, с. 23].

«У разі потреби Голова скликає спеціальне засідання Європейської Ради».

Складні речення. Для юридичних актів ЄС характерна велика кількість складних речень. Складне речення характеризується такими особливостями [1, с. 79]:

1) до його структури входить кілька конструктивно завершених одиниць;

2) співвідношення між елементами складного речення характеризується власними закономірностями.

Складне речення як синтаксична конструкція утворене поєднанням декількох (як мінімум двох) речень-частин на основі сполучних зв’язків сурядності й підрядності або нульового засобу сполучного зв’язку – безсполучниковості [1, с. 79].

Складносурядні речення. Складносурядні речення у правових текстах ЄС здебільшого представляють ланцюг, послідовність дій, а їхнє вживання в достатній кількості призводить до створення особливого ритму, який сприяє плавності та розміреності викладу [5, с. 37]. Використання складносурядних речень в правових актах ЄС є мінімальним.

Складносурядним називається таке складне речення, частини якого характеризуються відносною смисловою й синтаксичною самостійністю та пов’язуються між собою сполучниками сурядності [2, с. 343].

До складносурядних речень належать речення, утворені з двох чи кількох структурно автономних частин і пов’язані сурядними сполучниками. Уживання сурядного сполучника є основним формальним показником синтаксичної єдності складносурядного речення [1, с. 81]. У нижченаведеному фрагменті фахового тексту права ЄС частини складносурядного речення з’єднані сурядними сполучниками (*however / проте*).

“In the areas of development cooperation and humanitarian aid, the Union shall have competence to carry out activities and conduct a common policy; however, the exercise of that competence shall not result in Member States being prevented from exercising theirs” [6, с. 83/52].

«Союз має повноваження здійснювати діяльність та провадити спільну політику у сферах співпраці з питань розвитку та гуманітарної допомоги; проте здійснення цих повноважень не повинне перешкоджати державам-членам здійснювати їхні повноваження» [6, с. 83/52].

Складнопідрядним реченням називається складне речення, частини якого з’єднуються сполучниками підрядності або сполучними словами [1, с. 86].

Спостерігається структурна неузгодженість типів речень в англійському та українському варіантах документа Консолідованої версії. Зокрема, англійське просте речення, ускладнене дієприкметниковим зворотом, відповідає українському складносурядному реченню.

“3. The European Council shall meet twice every six months, convened by its President (Article 15)”.

«3. Європейська Рада збирається двічі кожні шість місяців; її скликає Голова (Стаття 15)».

Кількість складносурядних речень в англійському фаховому тексті – 30, а в українському – 50, що становить відповідно 0,75% та 1,2% від загальної кількості речень.

Складнопідрядні речення в фахових текстах права ЄС представлені різними типами зв’язку. Класифікація складнопідрядних речень здійснювалася на підставі функціонального ототожнення підрядної частини й члена простого речення (логіко-граматична класифікація). Це дозволяло виділяти: *підметові, присудкові, додаткові, означальні й обставинні* речення (місця, часу, способу дії, міри й ступеня, причини, мети, умови, допусту) [1, с.87–88].

Підрядне умовне речення окреслює умову реалізації дії чи вияву стану головної частини (умова може бути реальною або ірреальною), приєднується сполучниками, наприклад:

“A member of the Commission shall resign if the President so requests” [6, с.24].

«Член Комісії іде у відставку, якщо цього вимагає Голова» [6, с. 83/26].

Підрядне означальне речення конкретизує виклад матеріалу. Структура складнопідрядного речення уможливорює надання необхідної інформації в межах одного речення.

“Member States which are also members of the United Nations Security Council will concert and keep the other Member States and the High Representative fully informed” [6, с. 83/35].

«Держави-члени, що є також членами Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, узгоджують свої дії з іншими державами-членами та Верховним представником й інформують їх у повному обсязі».

Підрядне речення часу – уточнює обставину часу, надаючи необхідну інформацію.

“The Commission and the other Member States shall be informed of such protective measures not later than when they enter into force” [6, с. 83/111].

«Комісія та інші держави-члени інформуються про такі захисні заходи не пізніше часу, коли вони набувають чинності».

Підрядні речення додатку. Англійське підрядне речення приєднується до головного речення сполучниками та сполучними словами *that* (що, хто), *who* (хто), *whom* (кого, кому), *what* (що), *when* (коли), *where* (де, куди), *how* (як), *why* (чому), *whether* (чи) тощо [3].

“The Council shall regularly verify that the grounds on which such a determination was made continue to apply” [Article 7].

«Рада постійно перевіряє, чи продовжують існувати підстави для такого рішення» [Стаття 7].

Українське підрядне додаткове речення може відповідати англійському реченню з інфінітивною конструкцією:

“Enhanced cooperation shall aim to further the objectives of the Union, protect its interests and reinforce its integration process” [Article 20].

«Посилена співпраця спрямована на те, щоб досягти цілей Союзу, захистити його інтереси та посилити процес його інтеграції» [Стаття 20].

Деякі підрядні додаткові речення в англійській мові можуть приєднуватися до головного речення безсполучниковим зв'язком,

проте в українському перекладі використовуються сполучники залежно від характеру підрядного речення.

Як свідчить статистика, найчастіше вживаються підрядні означальні речення та підрядні речення умови, що відповідно становить 30% та 47% від загальної кількості підрядних речень, підрядні додаткові та підрядні часу представлені меншою кількістю речень.

Складнопідрядне речення з кількома підрядними є багаторівневою конструкцією, що складається з трьох і більше предикативних частин, які поєднуються між собою зв'язками сурядності / підрядності [1, с. 95]:

“If he does not obtain the required majority, the European Council, acting by a qualified majority, shall within one month propose a new candidate who shall be elected by the European Parliament following the same procedure” [6, с. 83/26].

«Якщо кандидат не отримує необхідної більшості, Європейська Рада, діючи кваліфікованою більшістю, протягом одного місяця подає на розгляд Європейському Парламенту нову кандидатуру, яка проходить ту саму процедуру обрання» [6, с. 83/26].

У зазначеному реченні частини поєднуються між собою зв'язками підрядності, а саме: використано підрядне умови (“*If he does not obtain the required majority*”, «Якщо кандидат не отримує необхідної більшості») та підрядне означення (“*who shall be elected by the European Parliament following the same procedure*”, «яка проходить ту саму процедуру обрання»).

Вимоги конкретності, необхідності виявлення причинно-наслідкових зв'язків і логічного підпорядкування одних фактів іншим зобов'язують законодавців подати різні обставини справи, простежити й передати складну систему понять в їхньому взаємозв'язку [4]. У правових актах ЄС такі зв'язки виражені складнопідрядними реченнями з кількома підрядними.

“Preamble. If the United Kingdom and/or Ireland ceases to be bound as part of the European Union in accordance with Article 4a of the Protocol No. 21, the European Union together with the United Kingdom and/or Ireland shall immediately inform Ukraine of any change in their position in which case they shall remain bound by the provisions of the Agreement in their own right [Association Agreement]”.

«Прембула. Якщо Сполучене Королівство та / або Ірландія знімають із себе зобов'язання як частини Європейського Союзу відповідно до статті 4а Протоколу № 21 або

відповідно до статті 10 Протоколу № 36 про перехідні положення, що додаються до Договорів, Європейський Союз разом із Сполученим Королівством та / або Ірландією повинні негайно поінформувати Україну про будь-які зміни в їхній позиції і в цьому разі продовжувати виконувати положення цієї Угоди як окремі Договірні Сторони».

За структурними частинами аналізоване складне речення з кількома підрядними є різним в англійському та українському варіантах. Англійське речення містить два підрядних – підрядне умови (“*If the United Kingdom and/or Ireland ceases to be bound as part of the European Union in accordance with Article 4a of the Protocol No. 21*”) та підрядне означення (“*in which case they shall remain bound by the provisions of the Agreement in their own right*”). Український відповідник містить два складнопідрядних речення – умови («*Якщо Сполучене Королівство та / або Ірландія знімають із себе зобов’язання як частини Європейського Союзу відповідно до статті 4а Протоколу № 21 або відповідно до статті 10 Протоколу № 36 про перехідні положення*»), що співпадає з англійським, та означення, яке відрізняється від англійського («*що додаються до Договорів*»). Та частина, яка в англійському варіанті є підрядним реченням (“*in which case they shall remain bound by the provisions of the Agreement in their own right*”), передана в українському сурядним реченням («*і в цьому разі продовжувати виконувати положення цієї Угоди як окремі Договірні Сторони*»).

“*Article 29. If, at any moment following the date of entry into force of this Agreement, a Party reduces its applied most-favoured-nation (hereinafter referred to as "MFN") customs duty rate, such duty rate shall apply as base rate if and for as long as it is lower than the customs duty rate calculated in accordance with that Party's Schedule*”.

«Стаття 29. Якщо в будь-який момент після дати набрання чинності цією Угодою будь-яка сторона зменшує ставку ввізного мита, яка застосовується в рамках режиму найбільшого сприяння (далі – РНС), така ставка ввізного мита має застосовуватися як базова ставка, якщо й до тих пір вона буде нижчою ставки мита, розрахованої відповідно до Графіку цієї сторони».

Англійське складне речення містить два підрядних речення – умови (“*If, at any moment following the date of entry into force of this Agreement, a Party reduces its applied*

most-favoured-nation (hereinafter referred to as "MFN") customs duty rate”) та часу (“*if and for as long as it is lower than the customs duty rate calculated in accordance with that Party's Schedule*”).

Український відповідник цього речення містить 3 підрядні частини, дві з яких збігаються з англійською, а третє – підрядне означення («*яка застосовується в рамках режиму найбільшого сприяння*»).

Таким чином, спостерігається неузгодженість серед відтворення типів підрядних речень в англійському та українському текстах ЄС, що зумовлено їх належністю до різних мовних груп.

Таблиця 3.1

Зіставний аналіз простих та складних речень

	Англійська	Українська
Прості речення	2630	2250
Складносурядні	30	50
Складнопідрядні, з них із кількома підрядними	1290 330	1650 690

Специфікою правових актів ЄС на граматичному рівні є використання зазначених граматичних та синтаксичних конструкцій, уживання пасивних форм; складнопідрядних речень, які конкретизують місце, час та умови, за яких повинна відбутися та чи інша дія. Така мовна організація сприяє чіткості, точності та уникненню двозначності.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, достатній рівень узагальненості юридичних текстів досягається здебільшого інфінітивними та дієприслівниковими конструкціями в англійській мові та неозначено-особовими й узагальнено-особовими реченнями в українській мові. На синтаксичному рівні встановлено переважання складнопідрядних синтаксичних конструкцій над складносурядними й безсполучниковими.

Перспективою дослідження є визначення засобів вираження співвідношення змісту та структури в юридичних актах ЄС.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Загнітко А. Український синтаксис: науково-теоретичний і навчально-практичний комплекс / А. Загнітко. – У 2-х ч. – Ч. 2. – К. : ІЗМН, 1996. – 240 с.
2. Зубков М. Українська мова : [універсальний посібник] / М. Зубков. – Харків : ВД «Вища Школа», 2004. – 496 с.

3. Карабан В. Переклад з української мови на англійську мову : [навчальний посібник довідник для студентів вищих навчальних закладів] / В. Карабан , Дж. Мейс. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2003. – 608 с.
4. Коваль Н. Мовні засоби аргументації в юридичному дискурсі (на матеріалі англомовних законодавчих та судових документів) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Н. Коваль ; Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2007. – 184 с.
5. Подгайская И. Функционально-прагматический аспект построения деловой речи на английском языке (на материале обзорных статей журнала "The Economist") : автореф. дисс. канд. филол. наук. 10.02.04 / И. М. Подгайская ; МГУ им. М.В. Ломоносова. – М., 1994 – 21 с.
6. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами – членами, з іншої сторони) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua.
7. Consolidated Versions of the Treaty of European Union and the Treaty of the Functioning of the European Union [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://eurlex.europa.eu>.